

พระอัจฉริยภาพสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เจ้าฟ้ากอญรักรัษมรดกไทย

2 เมษายน 2548 เป็นอีกวันหนึ่งที่สำคัญของปวงชนชาวไทย เนื่องเพราะเป็นวันคล้ายวันพระราชสมภพของ “สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี”

ตลอดระยะเวลา 50 ปีแห่งพระชนมายุ พระองค์ท่านมีพระราชกรณียกิจสำคัญๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อปวงชนชาวไทยมากมาย และหนึ่งในแขนงสาขาที่ปวงชนชาวไทยรู้จักกันดีก็คือ การอนุรักษ์มรดกไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน 4 สาขาด้วยกันคือ สถาปัตยกรรม วรรณกรรม ดนตรีไทยและนาฏศิลป์

ในงานเสวนาเรื่อง “พระราชกรณียกิจในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ด้านการอนุรักษ์มรดกไทย” ซึ่งจัดโดย คณะวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ 29 มี.ค. ที่ผ่านมา

ทั้งนี้ ในงานดังกล่าวมีวิทยากรที่ล้วนแล้วแต่ถวายนงานใกล้ชิดกับพระองค์ท่าน มาเผยถึงพระปรีชาสามารถของพระองค์ท่านในด้านศิลปวัฒนธรรมไทย ตลอดจนพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระเทพฯ ที่ทรงเกี่ยวข้องกับงานอนุรักษ์มรดกไทย

เรื่องของหนอนกับงานซ่อมวัดพระแก้ว

เริ่มต้นจาก ดร.สุวิชัย รัศมีภูติ อดีตอธิบดีกรมศิลปากร ซึ่งเคยถวายนงานใกล้ชิดกับสมเด็จพระเทพฯ ที่จะมาบอกเล่าถึงพระอัจฉริยภาพของพระองค์ท่านในด้านสถาปัตยกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องเล่าที่น่าสนใจเกี่ยวกับที่มาของการกำเนิดวันอนุรักษ์มรดกไทย

ดร.สุวิชัยเล่าให้ฟังว่า

“ผมคิดว่า เรามีวันอะไรต่างๆมากมาย น่าจะมีสักวันหนึ่งเกี่ยวกับเรื่องของมรดกไทย ก็เลยคิดขึ้นมาและเอาชื่อนี้แหละ ตอนนั้นทำงานรับราชการเป็นรองอธิบดีกรมศิลปากร ก็มาคิดว่าน่าจะเอาวันประสูติกาลของสมเด็จพระเทพฯ เป็นวันอนุรักษ์มรดกไทย ก็พากันไปขอพระอนุญาตจากพระองค์ท่าน ไปกับเลขฯ หน้าห้อง ปรากฏว่าพระองค์ท่านไม่รับ พระองค์ท่านบอกว่าเดี๋ยวคนอื่นจะตำหนิเอา เราก็อ่อนวอนอยู่นาน ให้เหตุผลไปว่า บ้านเมืองเรามีสมบัติมรดกทางวัฒนธรรมอยู่มาก คนไม่รู้จะเอาไปไว้ไหน พากันสูญหายไปหมด ถ้าเป็นวันที่ 2 เม.ย. ซึ่งเป็นวันคล้ายวันพระราชสมภพของพระองค์ท่าน เป็นวันอนุรักษ์มรดกไทย ประชาชนก็จะนึกถึงและนำสมบัติต่างๆ มาถวาย พระองค์ท่านก็ทรงส่งต่อให้กรมศิลปฯ ช่วยดูแล ก็เป็นการช่วยอนุรักษ์มรดกของไทยอีกทางหนึ่ง สุดท้ายพระองค์ท่านก็พระทัยอ่อน ยอม”

นอกจากนี้ เกร็ดที่น่าสนใจอีกเรื่องหนึ่งก็เป็นช่วงที่กำลังเตรียมการบูรณะซ่อมแซมวัดพระแก้วเพื่อเตรียมเฉลิมฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี

ดร.สุวิชัยเล่าว่า

“ช่วงนั้นคณะกรรมการเพื่อการบูรณะวัดพระแก้วเปลี่ยนแปลงตลอดงานบูรณะไม่สำเร็จเสียที ผมก็มาคิดว่า คนอย่างเราคงไม่มีบุญบารมีเพียงพอ ก็เลยไปขอพระบรมราชานุญาตจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ให้ทรงเป็นประธาน แต่ในหลวงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเทพฯ เป็นแทน ปรากฏว่าพอ สมเด็จพระเทพฯ ทรงมาเป็นประธาน มีคณะกรรมการเพิ่มมาถึง 8 ชุด เพราะใครก็อยากทำงานถวายพระองค์ ท่าน และทุกคณะผมเป็นเลขานุการหมด งานวุ่นวายมาก ผมขอลาออกถึง 5-6 ครั้ง แต่ทุกครั้งท่านผู้หญิงเจริญ ซึ่งทำงานถวายสมเด็จพระเทพฯ จะเรียกผมไปกินข้าว และพูดเกลี้ยกล่อมจนผมไม่ลาออก เป็นอยู่ 5-6 ครั้ง ที่สุด สมเด็จพระเทพฯ ท่านตรัสว่า อยากกินข้าวก็ไม่บอก ไม่ต้องมาทำเป็นลาออกหรอก ผมจึงไม่กล้าลาออก”

อย่างไรก็ตาม ด้วยความที่การบูรณะซ่อมแซมวัดพระแก้วใช้ช่างฝีมือจำนวนมาก แถมช่างแต่ละคนจะ อีโก้สูงมาก ไม่มีใครยอมใคร ทะเลาะกัน แต่ด้วยพระบารมีของสมเด็จพระเทพฯ ที่ทรงวินิจฉัยตัดสินด้วย พระองค์เอง ทำให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี งานถึงได้สำเร็จทันเฉลิมฉลอง 200ปี พอดี

“วันหนึ่งผมทำงานอยู่ที่ท้ายวัง ท่านก็ทรงให้คนมาเรียกบอกว่ามีของจะพระราชทาน พอไปถึง ท่าน ตรัส มีของมาฝาก แล้วก็ล้วงไปในกระเป๋า กำไว้ ให้ผมแบมือ ผมก็รับ ปรากฏว่าเป็นหนอน 4 ตัว ซึ่งพระองค์ ท่านก็ทรงทราบว่าผมเกลียดหนอนมาก พระองค์ท่านตรัสกินสิ ผมก็ไม่กิน พระองค์ท่านคว้าหนอน ไปเคี้ยว กรู้ม 1 ตัว บอกว่า อะไรที่ท่านทำไม่ได้ ท่านไม่ให้ทำตามหรอก ผมก็กลืนใจเคี้ยวไป 1 ตัว เหลืออีก 2 ตัวท่าน ก็ตรัสให้กินให้หมด ผมก็บอกว่า อธิบดีเดโฆ (อดีตอธิบดีกรมศิลปากร ในขณะนั้น) ชอบ ท่านก็ทรงให้เรียกมา อธิบดีเกลียดหนอนมากกว่าผมเสียอีก ตั้งแต่นั้นมาอธิบดีเดโฆก็งอนผมตลอด เวลาผมยกมือไหว้ก็สะบัดหน้า หนี”

ดร.สุวิทย์ สรุปลงพระราชนิพนธ์กิจของสมเด็จพระเทพฯ ในด้านสถาปัตยกรรมว่า ทรงมีพระปรีชา สามารถมาก ขณะเดียวกันพระองค์ท่านก็ทรงพระความกรุณา มาก ให้ความเป็นกันเองกับคนทำงาน ไม่ถือ พระองค์ และมีความประนีประนอมสูง

เรื่องพระอารมณ์ขันในงานวรรณกรรม

ถัดมาก็คือเป็นพระอัจฉริยภาพในเรื่องของวรรณกรรม...

ผศ.ดร.ญาดา อารัมภีร์ อาจารย์ประจำภาควิชาวรรณคดี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และ ผู้เขียนคอมลันน์ประจำในนิตยสารสกุลไทย กล่าวถึงงานพระราชนิพนธ์ของพระองค์ว่า มีหลากหลายมาก ขึ้นอยู่กับความสนพระทัยของพระองค์ท่าน

กล่าวคือ มีทั้งร้อยแก้ว ร้อยกรอง บันเทิงคดี และสารคดี ความเป็นนักเขียน และกวีของพระองค์ท่านมาจากการเป็นนักอ่าน ซึ่งเป็นรากฐานของการเขียน และพระองค์ท่านก็มีทั้งพรสวรรค์และพรแสวง ซึ่งหมายถึง ความวิริยะฝึกฝนต่อเนื่องมาโดยตลอด จะเห็นได้ว่าท่านมีสมมุติฐานที่ถูกต้อง นอกจากนั้น ยังมีความ

เชี่ยวชาญหลายภาษา ไม่ใช่แค่พูด อ่าน และเขียน แต่ลงลึกถึงเรื่องวรรณกรรมกระทั่งสามารถแปลงานวรรณกรรมได้

อย่างไรก็ตาม เมื่อเจริญพระชนมายุมากขึ้น ลักษณะพระราชนิพนธ์ก็เปลี่ยนไปตาม พระปรีชาสามารถและความสนพระราชหฤทัยก็เปลี่ยนไป

“ขณะนี้ท่านทรงสนพระทัยสารคดีท่องเที่ยว ผลงานที่ออกมามีมากกว่า 50 เล่ม จุดประสงค์ก็เพื่อต้องการบันทึกทุกสิ่งทุกอย่างที่เห็นเขียนเป็นหนังสือ และใครซื้อหนังสือพระราชนิพนธ์สมเด็จพระเทพฯ ก็ได้ทำบุญช่วยเหลือเด็กให้มีทุนการศึกษาไปด้วย เพราะรายได้มอบให้เป็นทุนการศึกษาทั้งหมด ซึ่งท่านทรงให้ความสำคัญมากกับเรื่องของการศึกษา”

ส่วนเสน่ห์ในงานพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพฯ นั้น ต้องบอกว่า เป็นความรู้ที่คู่กับอารมณ์ขัน ปกตินักวิชาการมักจะไม่ค่อยมีอารมณ์ขัน แต่ท่านมี เช่น ในพระราชนิพนธ์เรื่อง ย่ำแดนมังกร มีตอนหนึ่งที่พระองค์ท่านไปประทับที่เมืองซีอาน ประเทศจีน ตอนหนึ่งว่า ในที่พัก ประตูดูเหมือนประตูดห้องมาก จนเปิดประตูเดินเข้าดูไปหลายรอบ ซึ่งอ่านแล้วขำมาก ใช้คำง่ายๆ แต่เห็นภาพทั้งหมด

เรื่องเล่าจากครุคนตรีไทย

พระอัจฉริยภาพด้านที่ 3 คือเรื่องคนตรีไทย...

อ.เฉลิม ม่วงแพศรี ครุคนตรีไทย ออกตัวว่า พระองค์ท่านทรงเหมือนฝนที่โปรยปรายลงมาในหัวใจของคนตรีไทย ทำให้นักคนตรีไทยมีกำลังใจ หากพระองค์ท่านทรงทราบว่า มีนักคนตรีไทยคนไหนเจ็บป่วย พระองค์ท่านจะทรงดูแลตลอด

“ผมเคยถูกรถชน พระองค์ท่านก็พระราชทานความช่วยเหลือ จำได้ไม่ลืม วันที่ 14 เม.ย. 46 ท่านเสด็จฯ มาเยี่ยมพระอาจารย์ที่โรงพยาบาล เมื่อทรงทราบว่าผมป่วยพักอยู่ที่โรงพยาบาลท่านก็ทรงแวะมาเยี่ยมด้วย”

นอกจากนี้ เวลาเสด็จผ่านครุคนตรีไทย พระองค์ท่านจะเสด็จโดยพระองค์(เขา) ไม่เคยเสด็จโดยเท้า ให้ความเคารพ และไม่ถือชั้นวรรณะเลย

อ.เฉลิม เล่าถึงความไม่ถือพระองค์และความเป็นกันเองของสมเด็จพระเทพฯ ด้วยว่า “มีวันหนึ่ง พระองค์ท่านประทับนั่งใกล้กับศิลปินแห่งชาติท่านหนึ่ง ชื่อดี พระองค์ท่านรับสั่งว่า วันนี้นั่งใกล้ศิลปินแห่งชาติด้วย เราก็เป็นศิลปินแห่งชาติเหมือนกันนะ แล้วก็พูดต่อว่า แต่ชาติหน้านะ คุณตีปลาบปลื้มมาก เอาไปคุยไม่หยุดเลย”

สนพระทัยเรื่องนาฏศิลป์

...และด้านสุดท้ายคือ นาฏศิลป์

ม.ร.ว.อรรถจักร์ ของทอง ผู้อำนวยการศูนย์วัฒนธรรม มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ กล่าวว่า ในด้านนาฏศิลป์นั้น สมเด็จพระเทพฯ จะทรงดนตรีไทยทุกวันอาทิตย์ เข้าเรียนดนตรีไทย บ่ายเรียนนาฏศิลป์ พระองค์ท่านไม่ได้ทรงอยากเรียนเพื่อจะเป็นนักแสดง แต่อยากศึกษาให้ลึกซึ้งในทุกศาสตร์ศิลป์

“ความสนพระทัยของพระองค์ท่าน ดิฉันเรียกว่า มีทั้งด้านอนุรักษ์ พัฒนา และสร้างสรรค์ ในด้านอนุรักษ์นั้น พระองค์ท่านทรงให้มีการถ่ายทอดการสอนท่ารำแก่เยาวชน ทรงให้หรือฟื้นฟูการแสดงต่างๆที่หายไปแล้ว เช่น โขนหน้าจอ เป็นต้น ด้านการพัฒนาในนั้น ในแต่ละครั้งที่มีการฝึกซ้อมนาฏศิลป์ พระองค์ท่านจะทรงแนะนำ ดิฉันตลอด จนถึงเรื่องการแต่งกาย ผลงานจึงออกมาประณีตมาก”

“ส่วนการสร้างสรรค์นั้น พระองค์ท่านเคยมีรับสั่งกับกรมศิลปากรว่า น่าจะมีการแสดงชุดระบำไดโนเสาร์ด้วยนะ ซึ่งไม่เคยมีใครทำมาก่อน ผ่านไป 1 ปี กรมศิลป์ก็ยังไม่คิดไม่ออก จนท่านต้องทวง ตอนนั้น อ.เสรี หวังในธรรม ท่านก็ไปคิดทำมาแล้วรำถวาย ก็เลยมีการแสดงชุดระบำไดโนเสาร์ ความที่พระองค์ท่านสนพระทัยในนาฏศิลป์ วันหนึ่งพระองค์ท่านตรัสว่า ใครว่าคนอ้วนรำละครไม่ได้ ดูเราเป็นตัวอย่างสิ แล้วก็เลยมาถึงดิฉันด้วยว่าอ้วนก็ยังรำละครได้สวยเลย ก็ไม่รู้ว่ามีคนดิฉันรำสวย หรือรับสั่งทางอ้อมว่าดิฉันอ้วนกันแน่”

ม.ร.ว.อรรถจักร์ เล่าถึงความเป็นกันเองของพระองค์ท่านว่า “เวลาที่พระองค์ท่านเสด็จทอดพระเนตรการแสดงนาฏศิลป์ที่โรงละครแห่งชาติ พระองค์ท่านก็โปรดให้ประชาชนเข้าเฝ้าฯ ใกล้ชิด ไม่ถือพระองค์ ประชาชนก็พากันปูเสื่อปูผ้า นั่งดูนาฏศิลป์อยู่ใกล้ๆ”

ขณะเดียวกัน สมเด็จพระเทพฯ ก็ทรงเป็นคีตศิลป์พระองค์หนึ่ง มีความสนพระทัยและเชี่ยวชาญในเรื่องโคลงฉันท์กาพย์กลอนมาตั้งแต่ทรงพระเยาว์

ม.ร.ว.อรรถจักร์ เล่าว่า ในเรื่องของการสักวา ท่านก็มีพระปรีชาสามารถมาก และมีอารมณ์ขัน ด้วย ดังในตอนที่ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงเป็นประธานเปิดศูนย์วิจัยวัฒนธรรมเอเชียอาคเนย์ ที่ มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา เมื่อวันที่ 23 ต.ค. 2530 โดยพระองค์ท่านทรงแสดงสักवादอนรจนาลือกลุ่ พระองค์ท่านทรงรับบทรจนาร่วมกับศิลปินท่านอื่นๆ มีตอนหนึ่ง พระองค์ท่านทรงร้องสักวาว่า

“สักวารจนาแอบดูก่อน
เห็นมีแต่คนจรไม่รู้จัก
หมอนก็หมิ่นไม่เข้าทำน่าขันนัก
เหมือนเลือกหมูเลือกผักมาต้มกิน
พระพี่น้องชอบอย่างนี้ชีวิตเขา
มาลัยเราไม่ให้ใครทิ้งสิ้น
แต่หากเป็นพระประสงค้องค์นรินทร์
ต้องผันผินอย่างฉลาดแคล้วคลาดเอ๋ย”